

ZENONAS BAUBONIS

EIŠIŠKIŲ PILIAVIETĖS, (ŠALČININKŲ R.),
ARCHEOLOGINIŲ ŽVALGOMŲJŲ TYRINĖJIMŲ
2008 M.

ATASKAITA

2010 m

Vilnius

TURINYS

ĮVADAS.....	3
OBJEKTO APRAŠYMAS.....	4
TYRIMŲ EIGA.....	4
PERKASA.....	5
ŠULINIO DUOBĖS TYRIMAI.....	7
IŠVADOS.....	8
BRĖŽINIŲ SĄRAŠAS.....	9
FOTONUOTRAUKŲ SĄRAŠAS.....	10
PRIEDŲ SĄRAŠAS.....	11
FOTONUOTRAUKOS.....	12
BRĖŽINIAI.....	15
PRIEDAI.....	23
Archeologinių tyrinėjimų leidimas.....	23
Archeologinių tyrinėjimų projektas.....	24
Antropologinių tyrimų išvados.....	25

IVADAS

2008 metų rugsėjo 29 - spalio 6 dienomis, vyko tarptautinė lietuvių – lenkų archeologinė ekspedicija, kuriai vadovavo ataskaitos autorius, taip pat dalyvavo Torunės universiteto darbuotojai - Prof. dr. Andrzej Kola, Olaf Popkiewicz, Dr. Andrzej Florkowski. Atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrimai Eišiškių piliavietėje (u.k.1925), (Šalčininkų r., Gornostajiškių k.) vakarinio gynybinio griovio šiaurinės dalies pietiniame gale. Buvo spėjama, kad į šioje vietoje buvusį šulinį 1945 metais KGB kareiviai sumetė penkių nušautų lenkų partizanų palaikus. Tarp jų, spėjama, turėjo būti ir Armijos Krajovos leitenanto I. Borusėvičiaus (I. Borusewicz) palaikai. Kultūros paveldo departamentas šiems tyrimams 2008-09-29 dieną išdavė leidimą Nr.211 (Žr. priedą Nr.1).

Pagal Mokslinės archeologijos komisijos 2009-09-28 patvirtintą tyrimų projektą (Žr. priedą Nr.2). Piliavietės vakarinio gynybinio griovio, šiaurinės dalies, pietiniame gale, lokalizavus spėjamo šulinio vietą buvo iškasta viena 3,3 x 3,3 m dydžio perkasa. Iškastos perkastos dugne, 2,1 m gylyje fiksavus 1,5 m skersmens šulinio vietą, kad neužgriūtų tiriamo ploto žemė, buvo tiriamas 1,7 skersmens apskritas plotas, aprėmintas įleidžiant naujus betoninius šulinio rentinius. Žvalgomųjų tyrimų metu, buvo ištirtas 10,89 kvadratinų metrų plotas.

Tyrimų metu, buvo naudojamas fotoapratas, metalų ieškiklis „Garmin“, sudarinėjami tyrimų vietos situacijų planai. Tyrimų metu, iškasta perkasa bei šulinio duobė fiksuota grafiškai. Fotofiksacija, bei brėžiniai – ataskaitos autoriaus. Tyrimų metu, surastos antropologinės medžiagos analizę atliko Torunės universiteto antropologas Dr. Andrzej Florkowski.

OBJEKTO APRAŠYMAS

Eišiškių (Gornostajiškių) piliavietė įrengta nežymios aukštumos vakariniame krašte, beveik lygioje vietoje. Aikštelė keturkampė, pailga rytų - vakarų kryptimi, 84 x 112 m dydžio, užimanti 1 hektaro plotą. Ji iš visų pusių apjuosta 4 m aukščio, 15 m pločio, 3 m pločio viršuje pylimu, kurio išorinis 10 m aukščio šlaitas leidžiasi į 25 m pločio, 5 m gylio griovį. Įvažiavimas į aikštelę buvo pietinėje pusėje, kur pylime yra kelio vieta (5 m pločio apačioje, 12 m - viršuje). Piliavietė apardyta XIX a. viduryje, kuomet jos aikštelėje pastatyti optinio telegrafo pastatai (jų pamatai išlikę aikštelės pietinėje dalyje). Greičiausiai tuo metu pylimo šiaurės vakariniame kampe pastatytas 8 m skersmens apvalus akmeninis pastatas, primenantis bokšto pamatus, o rytinėje ir vakarinėje pusėse pylimas perkastas ir griovys užpiltas įrengiant takelius. Piliavietė apaugusi mišriu mišku (dominuoja senos pušys), aikštelė dirvonuoja. Griovio pietrytinis kraštas užpiltas tiesiant Eišiškių - Šalčininkų plentą. Piliavietė žinoma ir Gornostajevo vardu. 1385 m. rašytiniuose šaltiniuose minima apleista Eišiškių pilis. Vėliau ji buvo atstatyta, nes paminėta 1393, 1429 ir 1433 m. Piliavietė datuojama XIV - XV a. pirmąja puse¹.

TYRIMŲ EIGA

Apie galimos spėjamo šulinio vietos vakarinio gynybinio griovio šiaurinės dalies pietiniame gale, kuriame buvo užkasti penki lenkų partizanai, buvimo faktą liudijo vietos gyventojų prisiminimai, bei 1955 m. P. Tarasenos sudarytas piliavietės planas, kuriame spėjamo šulinio vietoje, pažymėtas apskritimas (žr. brėžinį nr.3). 1983 m T. Šidiškio topografinėje nuotraukoje šioje vietoje rodoma duobė (žr. brėžinį nr.4).

Spėjamo šulinio vietoje buvo kasta viena 3,3 x 3,3 m dydžio perkasa, orientuota pagal piliavietės vakarinį gynybinį griovį (pasaulio šalių atžvilgiu orientacija atitinka pietvakariai- šiaurės rytai).

Iškasus perkasą iki 2,1 m gylio, perkastos dugno pietrytiniame ir šiaurės rytiniame šonuose rastas įžemis (gynybinio griovio dugnas) – gelsvos spalvos smėlis, o perkastos centrinėje dalyje, išryškėjo 1,5 m skersmens netaisyklingo apskritimo formos perkasis

¹ Lietuvos piliakalnių atlasas. T. II. V., 2005, p.422;

- šulinio vieta, užpildytas tamsesniu juodžemiu. Vėliau, perkasa mažinta iki 1,7x1,7 m dydžio ir gilintasi iki 4,7 m gylio nuo žemės paviršiaus, kol kilo pavojus darbų saugumui. Toliau, nuo 4,7 m gylio iki palaikų buvo gilinamasi netradiciniu archeologijos metodu. Kad neužgriūtų tiriamo ploto žemė, buvo tiriamas 1,7 skersmens apskritas plotas aprėmintas įleidžiant naujus betoninius šulinio rentinius.

PERKASA

(1,2,5-7 pav., 1-10 foto)

Perkasa kasta vakarinio gynybinio griovio, šiaurinės dalies, pietiniame gale, 5 m vakarų kryptimi nuo piliavietės vakarinio pylimo pašlaitės, 0,5 m šiaurės kryptimi nuo takelio sankasos, vizualiai išsiskiriančios netaisyklingos formos duobės (šulinio vietos) centrinėje dalyje. Išmatuota perkasa 3,3 x 3,3 m dydžio. Perkasa orientuota pietvakarių - šiaurės rytų kryptimi. Perkasa buvo numeruojama iš pietryčių į šiaurės vakarus raidėmis nuo A iki D, o iš šiaurės rytų į pietvakarius skaičiais nuo 1 iki 4. Nukasus 5-6 cm storio velėnos sluoksnį, visose perkamos dalyse atkastas nuo 30 iki 70 cm storio šviesaus juodžemio sluoksnis, storėjantis link perkamos centro (kvadratai B2,B3,C2,C3), kur jo storis siekia iki 70 cm. Šiame sluoksnyje surasta XX amžiaus antros pusės šiukšlių: gumos gabalų, butelių šukių. Nukasus šį sluoksnį, kasamas nuo 120 iki 160 cm storio permaišytas, rusvos spalvos priemolio su juodžemiu sluoksnis, kuriame rasta XX a. antros pusės drenažo vamzdelių šukių. Pasiėkus 150 cm gylį nuo žemės paviršiaus, šiame sluoksnyje, perkamos šiaurės rytinėje bei pietrytinėje dalyse, kv.A1,A2,A3,B1,B2,B3 fiksuotas nuo 20 iki 30 cm storio priemolio su žvyro priemaišomis, bei apie 25 cm storio pilko žvyro, intarpai. Pasiėkus 170 cm gylį nuo žemės paviršiaus, perkamos šiaurės rytinės, pietvakarinės, bei pietrytinės dalies pakraščiuose, kv.A1-4, B1, C1 atkastas įžemis - apie 30-40 cm pločio švaraus smėlio sluoksnis - buvusio piliavietės gynybinio griovio dugnas. Kitose perkamos dalyse šiame gylyje įžemis nepasiektas, toliau kasamas rusvo priemolio su juodžemiu sluoksnis su XX amžiaus antros pusės šiukšlėmis. 170 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, perkamos šiaurės rytinėje, šiaurės vakarinėje dalyse, kv.D1, fiksuotas apie 80 cm pločio ir 40 cm storio rudo molio perkasimas. Pasiėkus 200 cm gylį nuo žemės paviršiaus, perkamos centrinėje dalyje, kv.B2,B3,C2,C3 fiksuota

netaisyklingos ovalo formos 1,5 m skersmens tamsaus juodžemio duobės kontūras, virš kurio rasta XX amžiaus antros pusės šiukšlių - gumos gabalų. Šiame gylyje, kitose perkastos dalyse fiksuotas rusvos spalvos priemolis su juodžemiu. Visame perkastos plote giliau nebuvo kasama. Toliau tirtas kv.B2,B3,C2,C3 fiksuotas duobės kontūras.

Perkastos stratigrafija:

ŠV sienelės stratigrafija

5-6 cm velėna, 40 cm šviesesnio juodžemio sluoksnis, 160 cm rusvos spalvos priemolis maišytas su juodžemiu. Šio sluoksnio 4 metre 20 cm storio smėlio – molio linzė. Po rusvos spalvos su juodžemiu sluoksniu, 40 cm storio rudo molio perkasimas 1 metre. Įžemis nepasiektas, tęsiasi rusvos spalvos priemolio maišyto su juodžemiu sluoksnis.

PR sienelės stratigrafija

5-6 cm velėna, 35-70 cm šviesesnio juodžemio sluoksnis, storėjantis link 3 metro, kur sluoksnio storis siekia iki 70 cm. 110-120 cm rusvos spalvos priemolio sluoksnis su juodžemiu. 25-30 cm storio priemolio su žvyru, 30 cm storio pilko žvyro intarpai, įsiterpę 1-3 metre į rusvos spalvos priemolio su juodžemiu sluoksnį. Įžemis- gynybinio griovio dugnas 10-60 cm storio.

ŠR sienelės stratigrafija

5-6 cm velėna, 35-65 cm šviesesnio juodžemio sluoksnis, 3 metre pasiekiantis 65 cm storį. 70-120 cm rusvos spalvos priemolio sluoksnis su juodžemiu, A metre pasiekiantis 70 cm storį. Šiame sluoksnyje, A ir B metruose fiksuoti 25-30 cm storio priemolio su žvyru, bei pilko žvyro intarpai. Įžemis – gynybinio griovio dugnas 10-60 cm (A ir B metrai – švarus gelsvos spalvos smėlis, C ir D metruose 40-50 cm storio rudo molio perkasimas).

PV sienelės stratigrafija

5-6 cm storio velėnos sluoksnis, 30-45 cm storio šviesesnio juodžemio sluoksnis. 110-160 cm storio rusvos spalvos priemolio su juodžemiu sluoksnis. Į šį sluoksnį D metre įsiterpusi 20 cm storio smėlio molio linzė. Perkastos A metre 50 cm storio šviesaus smėlio įžemis- gynybinio griovio dugnas.

ŠULINIO DUOBĖS TYRIMAI

(6-10 foto, 8 Pav.)

Duobė buvo perkastos centinėje dalyje, kv.B2,B3,C2,C3. Duobės forma netaisyklingo ovalo formos, 1,5 m skersmens. Kasamas 1,7x1,7 m dydžio plotas, aprėminantis duobę. Iki 6,5 m gylio nuo perkastos viršaus², duobė užpildyta tamsesniu juodžemio sluoksniu. Šiame duobės užpildo sluoksnyje, 3,5 - 3,6 m gylyje nuo perkastos viršaus, duobės pakraščiuose atidengti nuo 1,2 m iki 1,5 m ilgio sutręšę mediniai rentiniai, sudarę kvadrato formos buvusio šulinio karkasą. Įsigilinus iki 4,7 m gylio nuo perkastos viršaus, kilus pavojui darbų saugumui, kad neužgriūtų tiriamo ploto žemė, buvo tiriamas 1,7 m skersmens apskritas plotas, aprėmintas, įleidžiant naujus betoninius šulinio rentinius. 5,8 m gylyje nuo perkastos viršaus atkasti paskiri, permaišyti žmonių kaulai su smurtinėmis žymėmis. Kaulai buvo išsibarstę visame duobės - buvusio šulinio plote. Tarp kaulų rasta II Pasaulinio karo laikų granatos M39 skeveldrų, bei vokiškos granatos F1 sprogdiklis. 7,8 - 7,9 m gylyje nuo perkastos viršaus, visame duobės plote, pasiektas gelsvos spalvos geologinio smėlio sluoksnis - įžemis. Duobė iškasta iki 8,5 m gylio.

² Duobės gylis yra tęstinis, skaičiuojamas nuo perkastos viršaus

IŠVADOS

- 2008 metais Eišiškių piliavietėje vykdytų archeologinių žvalgomųjų tyrimų metu, vakarinio gynybinio griovio, šiaurinės dalies centrinėje dalyje, ieškant šulinio, į kurį 1945 metais KGB kareiviai sumetė penkių lenkų partizanų kūnus, buvo iškasta viena 3,3 x 3,3 m dydžio perkasa. Ištirtas bendras 10,89 kvadratinų metrų plotas.
- Tyrimų metu, iškasus perkasą iki 2,1 m gylio, šiaurės rytinėje, pietrytinėje, bei pietvakarinėje perkastos dalyse surastas buvusio gynybinio griovio dugnas, kuris buvo perkastas 1945 metais, kuomet buvo kasamas šulinys.
- Perkastos dugne 2,1 m gylyje aptiktas žemėmis užpildo šulinio kontūras. Šulinyje 5,8 m gylyje surasta II Pasaulinio karo rusų ir vokiečių sprogmenų ir 1945 metais sausio mėnesį nužudytų, bei į šulinį sumestų Armijos Krajovos 18-25 m amžiaus trejų karių skeletų dalys su šautinių ir durtinių žaizdų pėdsakais ant kaulų.
- Atlikus kaulų antropologinę ekspertizę, daroma prielaida, jog vienas iš skeletų gali būti I. Borusėvičiaus, tačiau prielaidos patikslinimui, reikalinga DNR analizė.
- Palaikai perlaidoti Dubičių kapinėse.

Z. Varkauskas
[Signature]

BRĖŽINIŲ SĄRAŠAS

1. Bendras Eišiškių (Gornostajiškių) piliavietės situacijos planas
2. Teritorijos ribų planas, M 1:10000
3. P. Tarasenkos darytas piliavietės situacijos planas su pažymėta duobe,
M 1:1000
4. T.Šidiškio piliavietės situacijos planas su pažymėta duobe, M 1:1000
5. Perkastos situacijos planas ant Eišiškių piliavietės aerofotografijos
pagrindo
6. Perkastos situacijos planas Eišiškių piliavietėje, M 1:1000
7. Perkastos planas ir sienelių pjūviai, M 1:40
8. Duobės šulinio pjūvio brėžinys

FOTONUOTRAUKŲ SĄRAŠAS

- 1 foto.** Duobės vieta prieš tyrimus, iš pietryčių pusės
- 2 foto.** Perkasos šiaurės rytinė sienelė, jos apačioje matomas atkasto gynybinio griovio dugnas iš pietvakarių pusės
- 3 foto.** Perkasos pietvakarinė sienelė iš šiaurės rytinės pusės
- 4 foto.** Perkasos pietrytinė sienelė, kurios apačioje matomas atkasto gynybinio griovio dugnas iš šiaurės vakarų pusės
- 5 foto.** Perkasos šiaurės vakarinė sienelė, iš pietryčių pusės
- 6 foto.** Perkasos dugne fiksuota šulinio vieta, bei matomas gynybinio griovio dugnas iš šiaurės vakarų pusės
- 7 foto.** Fiksuotas šulinys, iš pietvakarių pusės
- 8 foto.** Atkasti buvusio šulinio mediniai rentiniai, iš pietvakarių pusės
- 9 foto.** Fiksuotas vienas iš medinio šulinio rentinių
- 10 foto.** Perkasos dugne atidengtos XX amžiaus antros pusės šiukšlės

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1. Archeologinių tyrimų leidimas
2. Archeologinių tyrimų projektas
3. Antropologinių tyrimų išvados

1 foto. Duobės vieta prieš tyrimus, iš pietryčių pusės

2 foto. Perkastos šiaurės rytinė sienelė, iš pietvakarių pusės

3 foto. Perkastos pietvakarinė sienelė iš šiaurės rytinės pusės

4 foto. Perkastos pietrytinė sienelė iš šiaurės vakarų pusės

5 foto. Perkasos šiaurės vakarinė sienelė, iš pietryčių pusės

6 foto. Perkasos dugne fiksuota šulinio vieta, iš šiaurės vakarų pusės

7 foto. Fiksuotas šulinys, iš pietvakarių pusės

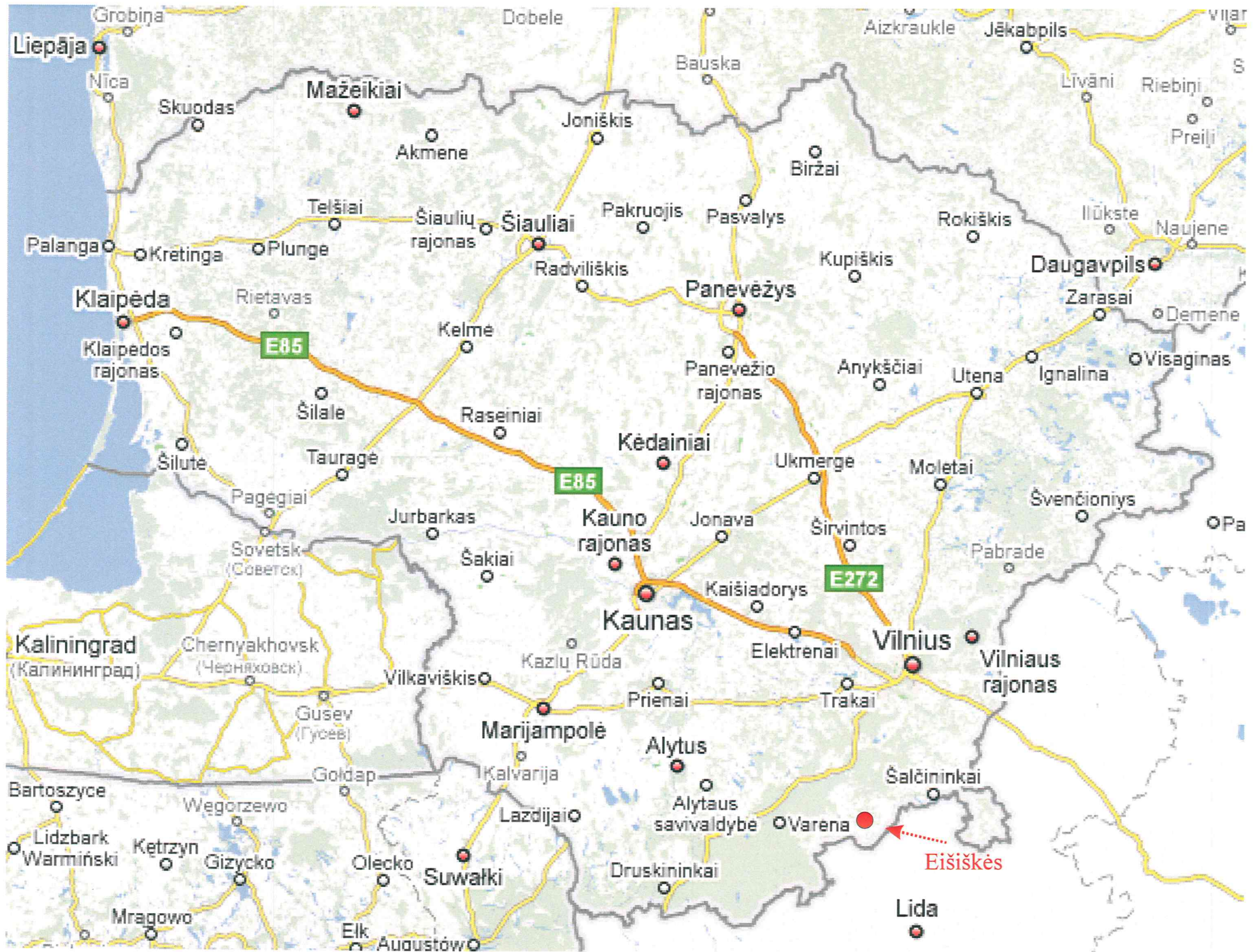
8 foto. Atkasti buvusio šulinio mediniai rentiniai, iš pietvakarių pusės

9 foto. Fiksuotas vienas iš medinio šulinio rentinių

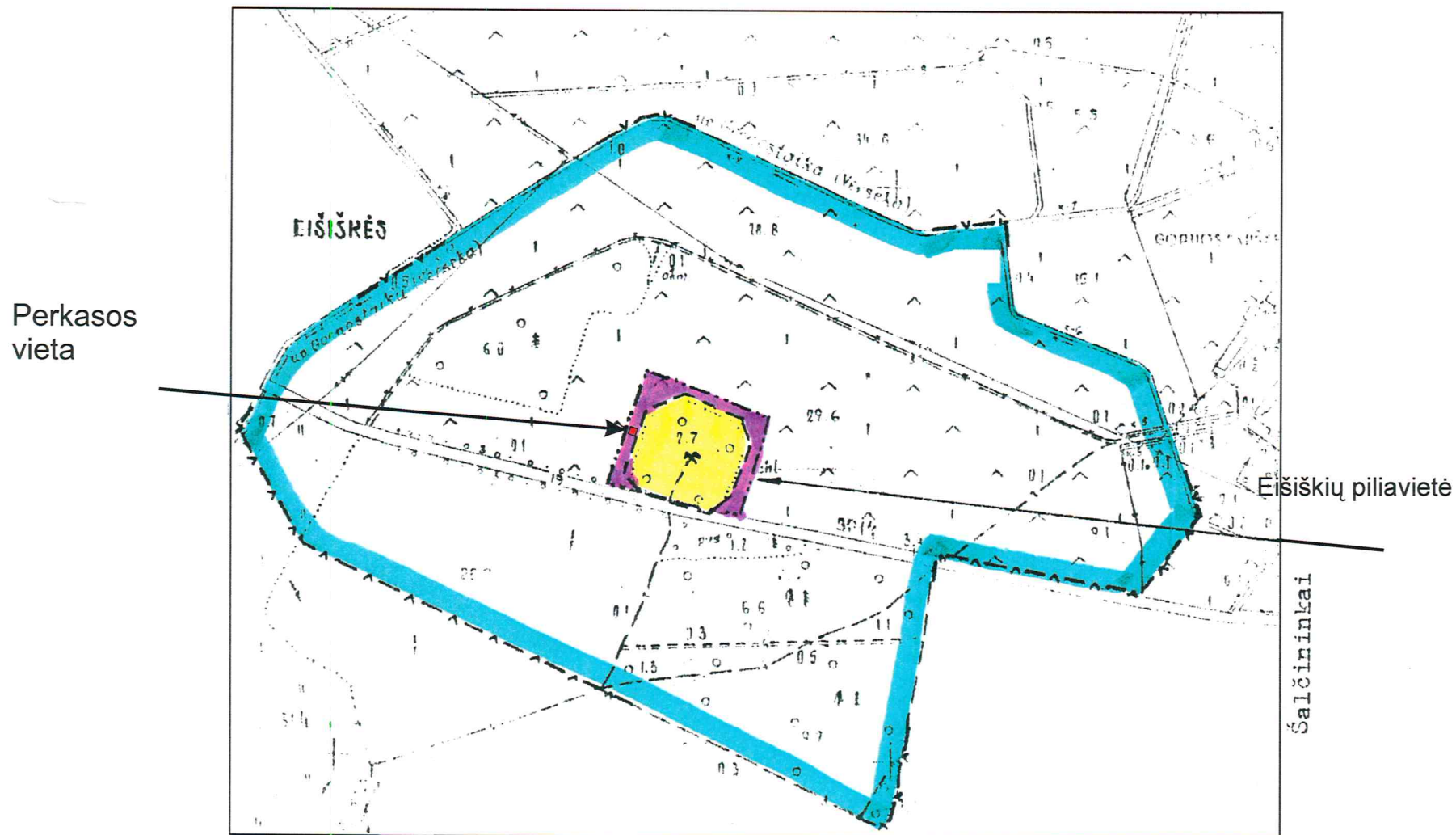
10 foto. Perkasos dugne matomos XX a. antros pusės šiukšlės

Pa.m. 1

15

Eišiškių piliavietės (u.k.1925) teritorijos ribų planas

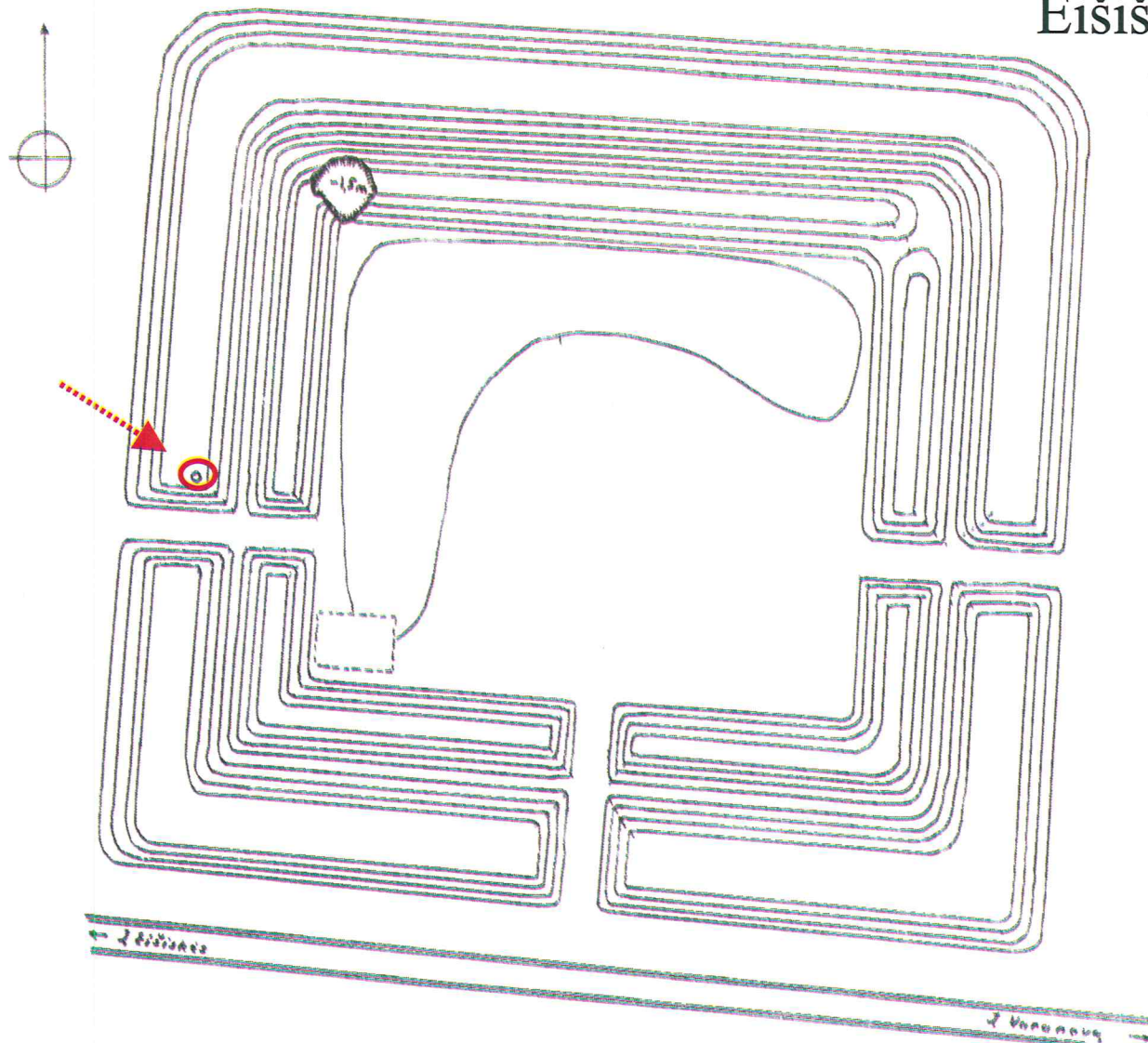

SUTARTINIAI ŽENKLAI:

- Perkasa
- Piliavietė

Eišiškių piliavietė

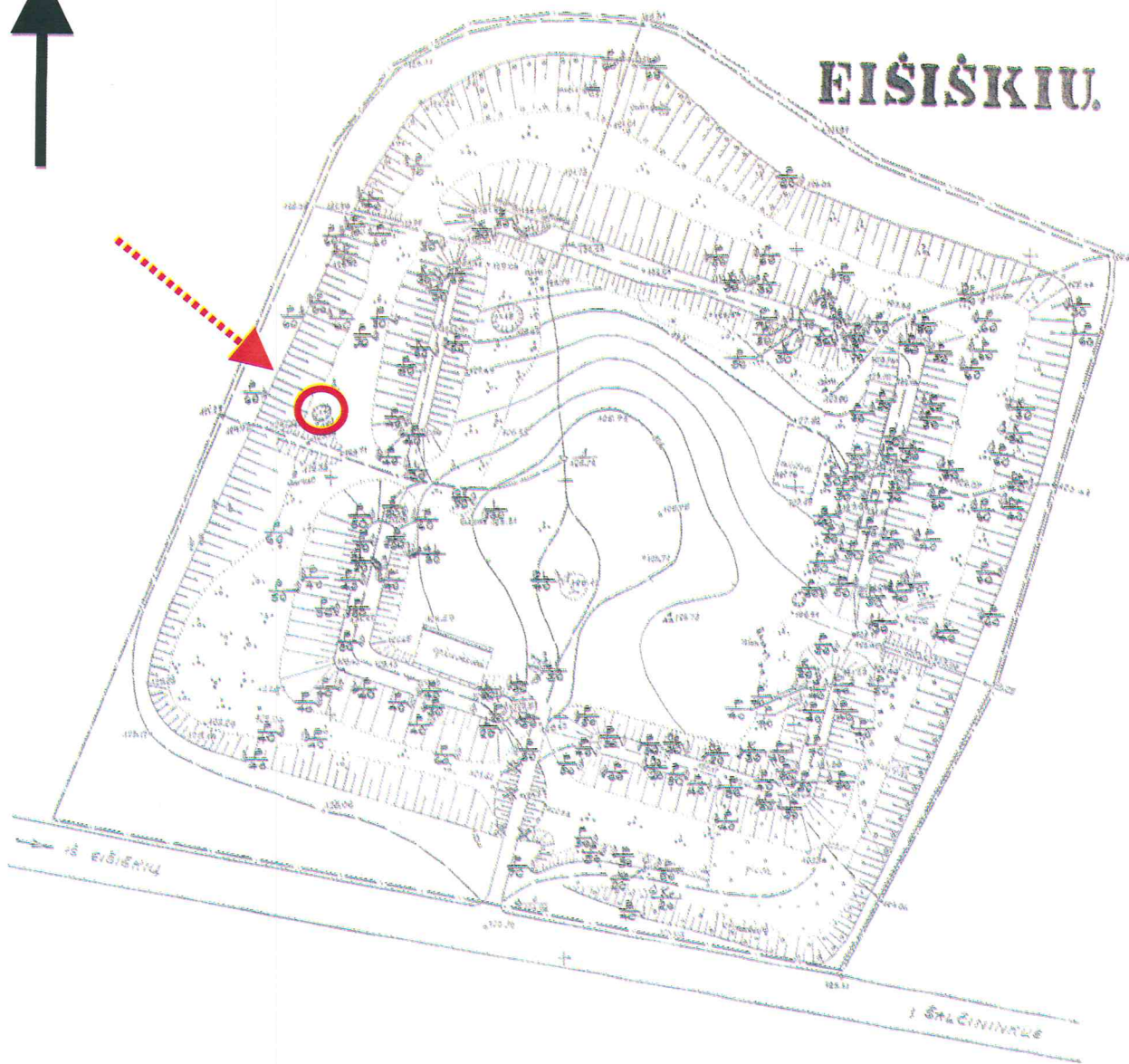
M 1:1000

Duobės vieta

EIŠIŠKIŲ PILIAVIETĖ

M 1:1000

Duobės vieta plane

	Perkasa
	Perkasos vieta

EIŠIŠKIŲ PILIAVIETĖS 2008 M. ŽVALGOMŪJŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRIMŲ PLANAS M 1:1000

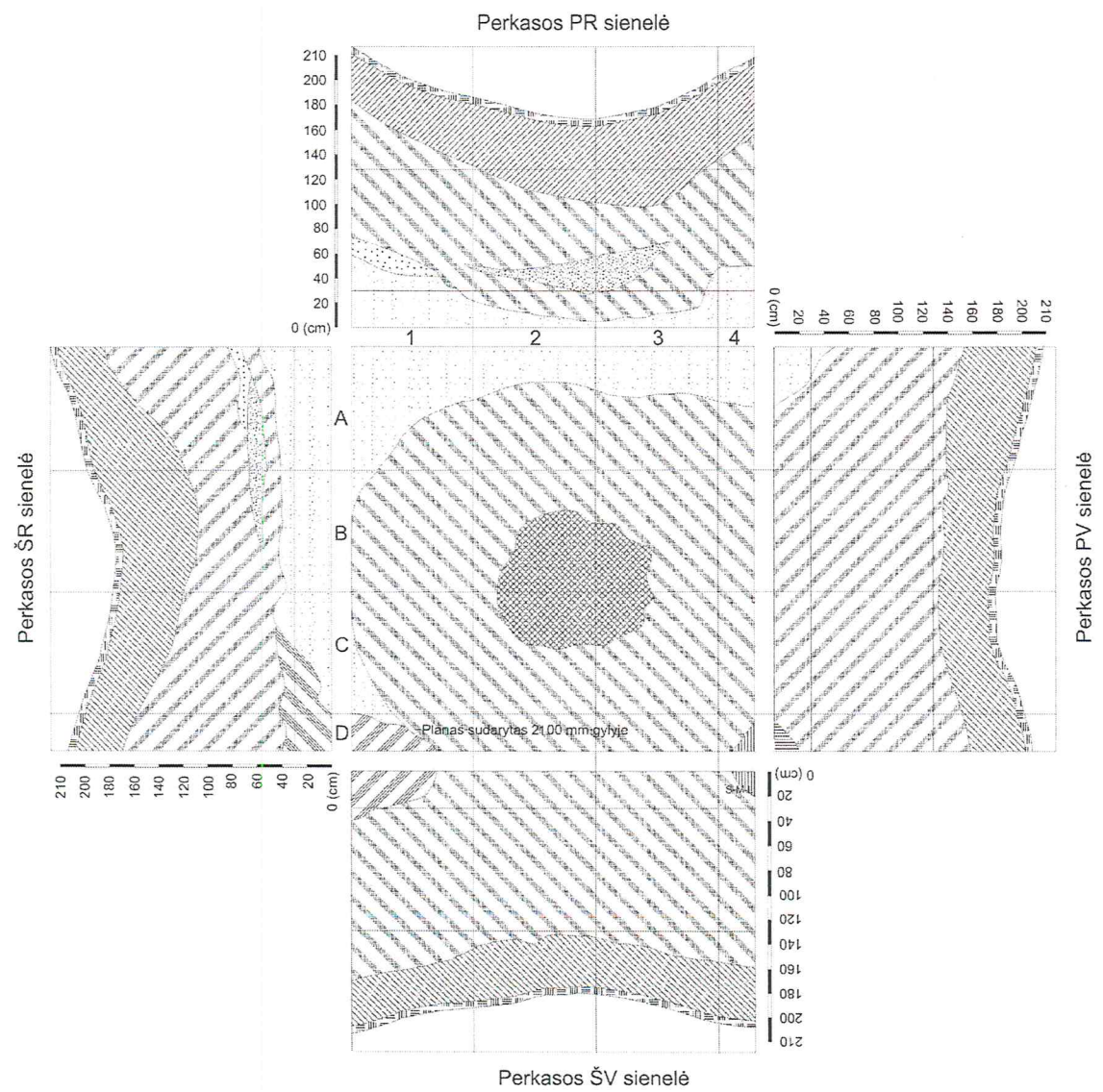

SUTARTINIAI ŽENKLAI:

 Perkasos vieta

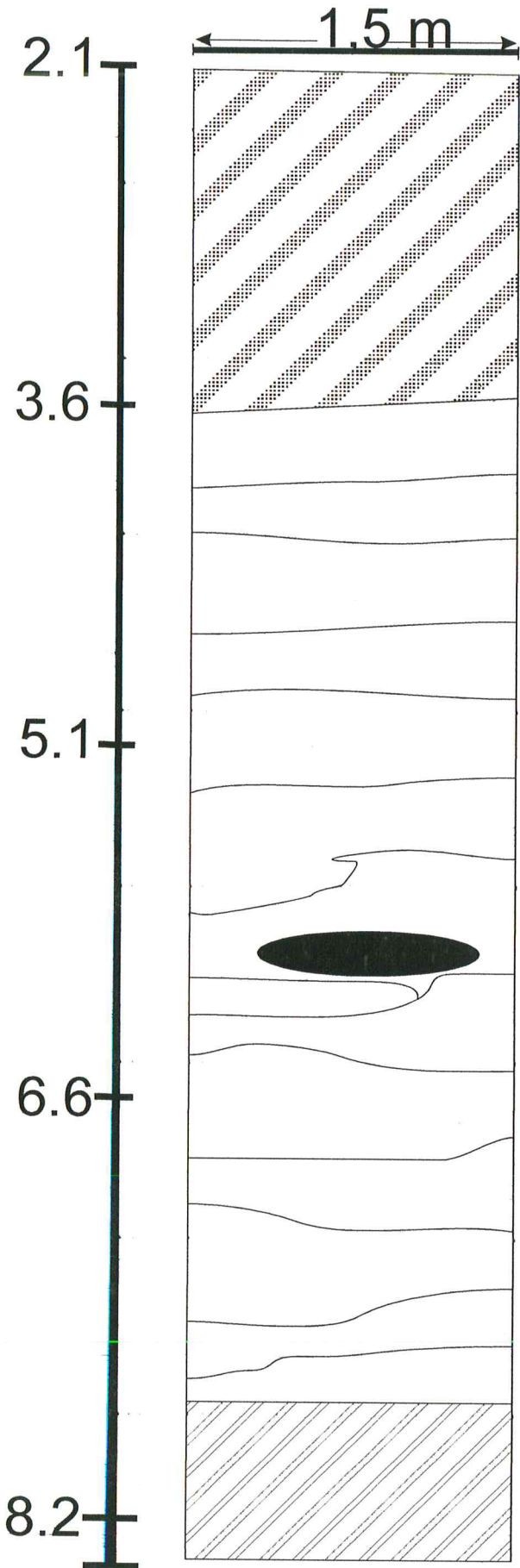
EIŠIŠKIŲ PILIAVIETĖS 2008 M. ŽVALGOMIEJI ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI

PERKASOS PLANAS, SIENELIŲ PJŪVIAI M 1:40

SUTARTINIAI ŽENKLAI:

	Velėna
	Šviesesnis juodžemis
	Priemolis su juodžemiu (rusvas)
	Priemolis su žvyro intarpais
	Molis (rudas)
	Smėlio - molio linzė
	Pilko žvyro intarpas
	Įžemis - gelsvas smėlis (gynybinio griovio dugnas)
	Tamsesnis juodžemis

SUTARTINAI ŽENKLAI:

 Tamsesnės spalvos juodžemis

 Šulinio medinės sijos - rentiniai

 Permaišyti kaulai

 Įžemis

6.6 Gylis m

Leidimas galioja iki 2008-11-30

LEIDIMAS

vykdyti archeologinius tyrimus

2008-09-29 Nr.211
Vilnius

Pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 18 str. šis leidimas išduotas **Z. Bauboniui** vykdyti Eišiškių, Gornostajiškių piliavietės (A1033P, 1925), Gornostajiškių k., Šalčininkų r. sav., **archeologinius žvalgomuosius tyrinėjimus**, taip pat naudoti elektronines priemones, sudarinėti planus, filmuoti, fotografuoti, piešti, rinkti radinius ir mėginius tiriamame objekte. Tyrimų projektas: Eišiškių piliavietės (A1033P), Šalčininkų r., žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2008 m. projektas, 2008-09-29, Nr.211.

Vyriausiasis valstybinis inspektorius,
pavadojantis Kontrolės skyriaus vedėja

**EIŠIŠKIŲ PILIAVIETĖS (A1033P), ŠALČININKŲ R.,
ŽVALGOMŲJŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRIMŲ 2008 M. PROJEKTAS**

2008-09-29

Piliavietė įrengta nežymios aukštumos vakariniame krašte, beveik lygioje vietoje. Aikštelė keturkampė, pailga rytų–vakarų kryptimi, 84 x 112 m dydžio (1 ha ploto). Ji iš visų pusių apjuosta 4 m aukščio, 15 m pločio, 3 m pločio viršuje pylimu, kurio išorinis 10 m aukščio šlaitas leidžiasi į 25 m pločio, 5 m gylio griovį. Įvažiavimas į aikštelę buvo pietų pusėje, kur pylime yra kelio vieta (5 m pločio apačioje, 12 m – viršuje).

Piliavietė apardyta XIX a. viduryje, kuomet jos aikštelėje pastatyti optinio telegrafo pastatai (jų pamatai išlikę aikštelės pietinėje dalyje). Greičiausiai tuo metu pylimo šiaurės vakariniame kampe pastatytas 8 m skersmens apvalus akmeninis pastatas, primenantis bokšto pamatus, o rytinėje ir vakarinėje pusėse pylimas perkastas ir griovys užpiltas įrengiant takelius. Piliavietė apaugusi mišriu mišku (dominuoja senos pušys), aikštelė dirvonuoja. Griovio pietrytinis kraštas užpiltas tiesiant Eišiškių–Šalčininkų plentą.

Piliavietė žinoma ir Gornostajevo vardu.

Istoriniuose šaltiniuose 1385 m. minima apleista Eišiškių pilis, tapatinama su šia piliaviete. Vėliau ji buvo atstatyta, nes paminėta 1393, 1429 ir 1433 m.

Piliavietė datuojama XIV – XV a. pirmąja puse.

Spėju, kad optinio telegrafo statybos metu, vakarinio gynybinio griovio šiaurinės dalies pietiniame gale, atskirtame nuo likusios dalies suformuota takelio sankasa, buvo iškastas šulinys. Jo buvimo faktą liudija vietos gyventojų prisiminimai ir 1955 m. P.Tarasenos sudarytas piliavietės planas, kur pažymėtas nedidelis apskritimas. 1983 m. T.Šidiškio topografinėje nuotraukoje šioje vietoje rodoma duobė. Vietos gyventojų liudijimu, 1945 m. į šioje vietoje buvusį šulinį KGB kareiviai sumetė penkių nušautų lenkų partizanų palaikus.

Archeologinių žvalgomųjų tyrimų metu spėjamo šulinio vietoje planuojama ištirti apie 3 x 3 m perkasą. Suradus šulinį, bus gilinamasi iki palaikų gylis netradiciniais archeologijos metodais. Kad neužgriūtų tiriamo ploto žemė, bus tiriamas 1,7 m diametro apskritas plotas aprėmintas įleidžiant naujus betoninius šulinio rentinius. Suradus palaikus, jie bus užfiksuoti, ekshumuoti ir perlaidoti kapinėse. Tyrimuose dalyvaus Torunės universiteto prof. dr. Andžej Kola.

Darbai numatyti vykdyti rugsėjo-spalio mėnesį.

Archeologas

Zenonas Baubonis

EIŠIŠKIŲ PILIAVIETĖS 2008 M. ŽVALGOMŲJŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRIMŲ PLANAS M 1:1000

SUTARTINIAI ŽENKLAI:

- B - BERŽAS - BETULA VERRUCOSA ENRH. — /3/
- Dr - DRĖBULĖ - POPULUS TREMULA L. — /18/
- V - VIKŖĖNĖ
- K - KLEVAS - ACER PLATANOIDES L. — /18/
- Ž - ŽILVITIS - SALIX FRAGILIS L. — /11/
- GL - GLUOSNIS - SALIX ALBA L. — /11/
- P - PUŠIS - PINUS SILVESTRIS L. — /172/
- L - LIEPA - TILIA EUROPAEA L. — /21/
- E - EGLĖ - PICEA ABIES KARST. — /11/
- Je - JEVA - PADUS RACEMOSA GILIB. — /15/
- ⊠ - MEDŽIAI - SAPULIAI /5/
- Kr - KRIAUŠĖS - PYRUS COMMUNIS L. — /21/

■ Perkasos vieta

		1983	S - 1092 - 7/15. 759		
		ŠALČININKŲ RAJ., EIŠIŠKIŲ PILIAVIETĖ			
SK. VIRŠ.					
SK.VYR. INŽ. ARCH.	L. MEJEROVIC		EIŠIŠKIŲ PILIAVIETĖS	STADIJA	LAPAS
PROJ. VYR. INŽ. ARCH.	Ž. MAČIONIENĖ		TERRITORIJOS SUTVARKYMAS	TP	GP-3 23
GR. VADOVAS					
PROJEKTAVO	J. BLAŽIENĖ		ESAMŲ ŽELDINIŲ TYRIMAI	PAMINKLŲ KONSERVAVIMO INSTITUTAS	

Dr. Andrzej Florkowski

**Antropologinis žmonių palaikų iš šulinio, buvusio Eišiškių (Lietuva)
piliavietės pylimo griovyje, aprašymas**

Žmonių kaulai, rasti šulinyje Eišiškėse, priklauso trimis suaugusiems vyrams. Kaulai rasti permaišyti, išsidėstę ne pagal anatominę seką, ir išsibarstę po visą paviršių. Tokią tvarką sąlygojo granatos sproginimas ir kiti sproginimai, kurie šioje vietoje buvo įmesti į šulinį kartu su nužudytųjų kūnais, kas turėjo apsunkinti palaikų identifikaciją. Pasitelkus morfologinį tyrimų metodą pavyko sudėti 3-jų žmonių palaikus.

Skeletas nr.1

Lytis – neginčijamai vyras, ką liudija visi žinomi lytinio dimorfizmo požymiai.

Amžius - kaukolės siūlės visiškai atviros, pleištakaulio-pakauškaus jungtis suaugusi nevisiškai, dantys išdygę visi, be M3, dantų kramtomasis paviršius nutrintas labai nežymiai, viršutinės žastikaulių kaulų epifizės nepriaugusios, dilbio kaulų distalinės epifizės nesukaulėję, klubakaulių skiauterės su suaugimo žymėmis, visi ilgieji kaulai su epifizinių diafizinių suaugimo žymėmis, distalinės šlaunikaulių epifizės laisvos, slankstelių kūnų, gaktinės sąvaržos, kryžkaulio ausiniai paviršiai būdingos banguotos struktūros – pabaiga juvenis - pradžia adultus 18-22 metai.

Sužalojimai – kaukolės kiaurinis sužalojimas, sukeltas didelio šaudmens (karabino kulkos: įėjimas centrinėje dešiniojo momenkaulio dalyje, tipinga išėjimo anga kairiajame momenkaulyje prie vainikinės siūlės, dėl šių angų gausūs kaukolės smegeninės dalies sutrūkimai, didelis dešiniojo dubenkaulio sparno defektas, dideli defektai ir būdingi graužimo pėdsakai palikti žiurkių ar kt. graužikų ant kairiojo blauzdikaulio, trūksta didelės dalies plaštakų ir pėdų kaulų, girnelių.

Skeletas nr.2

Lytis – neabejotinai vyras.

Amžius – kaukolės smegeninės siūlės visiškai atviros, kaukolės pamatas suaugęs, dantys pilnai išdygę, kramtomasis paviršius nutrintas labai nežymiai, ant kaukolės egzekucijos pėdsakų nėra, ant visų ilgųjų kaulų epifizinių kaulėjimo žymės, gaktikaulio sąvaržinio paviršiaus, kryžkaulio ausiniai paviršiai būdingos banguotos struktūros – adultus pradžia (22-25 m.).

Sužalojimai – ant kairiosios mentės dvi angos greta vidinio krašto, panašios į durtuvo pėdsakus, beveik ant visų ilgųjų kaulų galų graužimo pėdsakai.

Trūksta dešiniojo raktikaulio, krūtinkaulio, girnelių, plaštakų ir pėdų kaulai fragmentiški.

Skeletas nr.3

Lytis – neabejotinai vyras.

Amžius – kaukolės skliauto siūlės visiškai atviros, kaukolės pamatas suaugęs, dantys ne visi, visi M2 pasišalinę iki mirties, gaktikaulio sąvaržinis paviršius nežymiai suplokštėjęs, kaulų epifizinių suaugimo linijos išnykusios – adultus 25-30 m.

Sužalojimai – egzekucijos požymiai ant kaukolės: įėjimo anga virš dešiniojo smilkinio lanko, išėjimo anga kairėje vainikinėje siūlėje ir kairiajame momenkaulyje, stipriai apgraužti ilgųjų kaulų galai, taip pat apgraužti blauzdikauliai, sulaužyti dubenkaulis, pastarasis sužalojimas sukeltas granatos sproginimo.

Trūksta kryžkaulio, krūtinkaulio, girnelių, plaštakų ir pėdų kaulai fragmentiški.

Skeletas nr.1 ryškiai skiriasi nuo likusiųjų. Šio asmens kaulai nėra pilnai sukaulėję, priklauso labai jaunam vyrui pabaigoje juvenis amžiaus – pradžioje adultus (18-22 m.). Problemų kelia kitų dviejų skeletų atskyrimas ir Jan Borusewicz (Krys) palaikų atpažinimas. Abu skeletai itin panašūs tarpusavyje. Amžius jų nediferencijuoja, nors skeletas nr. 3 yra šiek tiek vyresnis nei nr. 2 (Borusewicz buvo apie 30 m. amžiaus). Ūgio sugretinimai taip pat panašūs – abu skeletai apie 174 cm.

Vienoje Jan Borusewicz išlikusioje nuotraukoje matoma, kad jis turėjęs du išsiskiriančius požymius: atsikišusi siaura nosis su kuprele ir ryškiai į apačią siaurėjantis veidas. Tačiau abiejų kaukolių nosies angos ir nosikauliai labai panašūs. Tik morfologinis sulyginimas siaurėjančio į apačią veido požymio su Jan Borusewicz parodė panašumą su skeletu nr.3. Tai yra patvirtinta 2 apatinio žandikaulio matavimais (go-go ir dist.bicond.) bei viršutinės veido dalies indeksu.

Požymiai, kuriais remiantis buvo nustatyta, kad Jan Borusewicz palaikai yra skeletas nr.3:

1. Amžius mirties metu (kaukolė nr. 3 yra vyriausia – 25-30 m.).
2. Apatinės veido dalies morfologija, patvirtinta apatinio žandikaulio ir viršutinės veido dalies matavimais.

Kadangi šių požymių yra per mažai, rekomenduojama atlikti DNR tyrimą.